

ció de *bogo* 'castanya de mar', veg. *bogamari*.

BOGA II, planta de maresmes, 'balca': junt amb la variant *bova*, prové del ll. BŪDA id., mot d'època ja clàssica en llatí, però no originari d'aquesta llengua, sinó manllevat, si bé no consta si provenia de l'Àfrica o més aviat d'Espanya, i tampoc està ben aclarit si era d'arrel ibero-hispànica o indoeuropea. □ 1.ª doc.: *bova*, S. XIII, Arnau de Vilanova.

La mateixa variant apareix en la novella del S. XIV-XV, *La Filla del Senescal d'Egipte*: «l'ermita féu-li lit de fe e de un poch de *bova*» (NCL, XLVIII, 161). *AlcM* cita altres exs. medievals i antics de la variant *bova*, que és també la que registra com a valenciana OPou el 1575 (*TbPu.*, 48b), junt amb *balca*, aquest en qualitat de denominació gironina. Per una casualitat no disposem de documentació de la variant predominant *boga* fins a data recent, en català, però que això és casual ho demostra ja el fet que consta en un inventari aragonès de 1386 (BRAE IV, 353, no és improbable que aquest reflecteixi un ús català, com sigui que la utilització de la *boga* en el mobiliari és més versemblant que es fes en terra catalana, vist que els aiguamolls escassegen molt més a l'Aragó). A les Illes no sé que estigui en ús altra forma que *bòva*: a Mallorca la tinc anotada de Calvià, Lluç, Mortitx i Montuïri (1963-64), a Menorca de Fornells i Mercadal (1964), a Eivissa la registra PzCabrero.

La localització de les formes és defectuosa en *AlcM*, que exagera molt l'extensió moderna de la forma amb *-v-*, atribuint-la fins i tot a Barcelona i Tarragona: és ben cert que a la capital i en l'ús de la major part del dialecte central i del català comú no es coneix altra cosa que *bòga*; tampoc en rossellonès ni a la major part del català oriental, des d'Olot i el Baix Empordà fins al Llobregat i el Vendrell; també ho tinc anotat del Ripollès (Ogassa, 1935, *Estany de la Boga* ja en terme de Pardines), Lluçanès (Sta. Eulàlia de Puigoriol, 1964), Osona (Calldetenes, 1935) i és la forma usual en les maresmes del Prat de Llobregat. En terra valenciana és *boga* la forma usada en el Maestrat, a la Ribera Alta del Xúquer (Càrcer, Estubeny, 1962), i així ho solia escriure l'alcoià Martí Gadea (*Terra del Xè* II, 150). La forma *bòva* predomina en valencià (no sols OPou, sinó Cavanilles II, 325 i Sanelo II, 7v), almenys en el valencià central (entorn de l'Albufera: Sollana, Palmar, Sueca; així mateix a Real de Montroi i Miramar de Gandia, 1962); i en tot el català occidental, des de Cardós i Vall Ferrera, fins a Aitona, Flix (1935) i Tortosa; n'hi ha també algun testimoni en zones extremes del català oriental; cap al Cap de Creus, a Palau-saverdera ho diuen així (1958); el blanenc Joaquim Ruyra preferia aquesta forma¹ i entre aquest poble i Castelló d'Empúries trobem l'*Estany Bovós* i *El Bovassar*.

La pronúncia, pertot *bòga* o *bòva* amb ò oberta, no és sorprenent en català donada la llei d'obertura de la o en síl·laba inicial, que vaig demostrar a l'article d'*EstRAramon* III, 208 (reproduït a *LleuresC*) avui i potser sempre és general a tot el domini lingüístic, i

tampoc això és estrany, puix que l'única zona que resisteix sempre a aquest canvi (no tan completament la rossellonesa) és el bisbat de Girona, que és precisament el territori on s'usa el concurrent *BALCA*.

El llatí BŪDA no s'ha conservat en altra llengua literària que el català (en castellà potser s'eliminà perquè allí hauria coincidit fonèticament amb *BODA*, i per això generalitzà l'arabisme *anea*). En castellà n'han restat els derivats col·lectius *bodón* (variant *buhón*, Juan Ruiz, 1013d) i *buhedo*, per als quals veg. l'article *bodón* del DCEC (del segon una variant *bugeo* es troba d'altra banda a Cadís, «terreno fangoso», citada en el dicc. de Madoz). D'altra banda el mot subsistí en div. dialectes italians (REW, 1371) i occitans. Les formes d'aquests presenten un vocalisme sorprenent, que correspondria més aviat a una ò, al capdavant coincident amb la pronúncia que registrem en català, i que en la nostra llengua és fàcilment explicable, però no dellà dels Pirineus (tanmateix aquesta coincidència podria no ser casual): allí hi ha també algun altre detall fonètic xocant: ¿remuntaria això a alguna variant en la base pre-romana? En tot cas allí ja es troba algun cop *bôza* «masse d'eau» a l'E. Mitjana (PDPF, p. 388); en el Gard pronuncien avui *bozo* (ço que correspon a ò) a Salle-de-St.Pierre (RLR VI, 58, i ja en Sauvages); el TdF dona *boueso* com a llenguadocià i *bouoso* en el Roergue, Carcassona *boso* (FEW I, 592), *bora* a Aniana (Zaun). El mot romangué també en mossàrab en la forma *buda* (simonet), i dono per bastant segur que de l'ús d'aquest pels nostres moriscos tortosins ha d'haver quedat el nom de l'Illa de Buda en el Delta de l'Ebre.² D'altra banda el mot llatí va ser manllevat pel bereber *tabuda*, i aquest per la seva banda fou acceptat pel portuguès des de data molt antiga, en la forma *atabia* (ja c. 1500 en Gil Vicente i en Leitão de Andrade, a. 1629); mentre que per via purament romànica es formà allà un derivat *boinbo* 'espècie de jonc', ja usat per Mestre Giraldo (a. 1318), avui contret en *bunho*: per a tot això Carolina Michaëlis, *RLus.* XIII, 270-1.

Sobre els antecedents llunyans del mot romànic i llatí, es veuran els estudis de Schuchardt (també sobre el bereber), en *ZRPb.* XXIII, 349-350; xxxv, 97, i el de Bertoldi, *AGI* xxxi, 1951, 18-29. Però em sembla que aquest simplifica massa les coses quan, impressionat per la presència en bereber, on pot ser manlleu del llatí, afirma que és d'origen líbic. Sens dubte un dels testimonis llatins més antics és el del cartaginès sant Agustí, però ja apareix un poc abans en el gramàtic Claudi Donat, que comentant l'*ulva* de l'Eneida explica «quam vulgo *budam* appellant», de la qual cosa cal deduir que llavors ja era usual en molts llocs. La persistència d'aquest mot en els parlars hisp.-romànics, en el S. occitànic i en el Migjorn d'Itàlia, faria pensar més aviat en una procedència hispànica. La semblança d'un ags. *boðen* amb *buda* i el seu derivat *buden-arius* 'estorer' (St. Cebrià) potser no és tan casual com s'ha cregut, car si bé el glossari que ens dona aquell mot anglosaxó el tradueix per *lilium*, és ben possible que això estigui mal llegit per *lilium*,